

İnsanın Üçüncü Çağı: Yaşlılık Üzerine Sosyolojik Tartışmalar

The Third Age of Man: Sociological Debates on Old Age

Mukadder Özkan Bardakcı^{ID}

Selçuk Üniversitesi, Sosyal Hizmet
Bölümü, Konya, Türkiye,
mukadder.bardakci@selcuk.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 10.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 25.06.2024
Yayımlanma Tarihi/ Available Online:
27.06.2024

Öz: Yaşlılık yaşamın son evresi olarak adlandırılırken aynı zamanda insanın üçüncü çağı olarak da değerlendirilmektedir. Yaşlılık üzerine tartışmalar şüphesiz yeni değildir. Yaşlı nüfus arttıkça tartışmalar da artmaktadır. İnsanlar artık daha uzun ve daha sağlıklı bir yaşam sürebilmek için olanaklara sahiptirler. Dünyada ve ülkemizde yaşlı nüfus oranı artmaktadır. Önceleri yaşlılıkla ilgili tartışılmayan birçok konu artık tartışılmaya başlanmıştır. Yaşlılık ekonomi, göç, sağlık, yoksulluk, yalnızlık, yaşam doyumu, aktif yaşlanma, yerinde yaşlanma gibi birçok bağlamda ele alınmaya başlanmıştır. Daha çok fizyolojik, biyolojik, sağlık sorunları kapsamında ele alınan yaşlılığın kapsamı gün geçtikçe genişlemiştir. Yaşlılık alanıyla ilgili konular artık geçmişe nazaran daha geniş ve kapsamlıdır. Şüphesiz bu kadar geniş kapsamı olan bir konuyu tek bir çalışmada ele almak zordur. Bu yüzden, bu çalışmada yaşlılıkla ilgili bazı tartışmalara yer verilecektir. Çalışmada yaşlı, yaşlanma ve yaşlılık kavramlarına değinilecek olup yaşlılığın sosyal inşası, yaşsız yaşlanma, yaşlılığa beden açısından bakma, yaşlılığın tıbbileştirilmesi ve gündelik hayat ve yaşlılık konuları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yaşlılığın sosyal inşası, Yaşlılık üzerine tartışmalar

Abstract: While old age is called the last phase of life, it is also considered as the third age of man. Debates on aging are undoubtedly not new. As the elderly population increases, discussions also increase. People now have opportunities to live longer and healthier lives. The rate of elderly population is increasing in the world and in our country. Many issues related to aging that were not discussed before have now begun to be discussed. Old age has begun to be addressed in many contexts such as economy, migration, health, poverty, loneliness, life satisfaction, active aging, and aging in place. The scope of old age, which is considered within the scope of physiological, biological and health problems, has expanded day by day. Issues related to the field of aging are now broader and more comprehensive than in the past. Undoubtedly, it is difficult to address a subject with such a wide scope in a single study. Therefore, this study will include some discussions about old age. In this study, the concepts of elderly, aging and old age will be touched upon, and the social construction of old age, ageless aging, looking at old age from a physical perspective, medicalization of old age, and daily life and old age issues will be discussed.

Keywords: Old age, The social construction of old age, Debates on old age

Extended Abstract

Old age and aging are among the issues that are becoming increasingly important day by day. Undoubtedly, the increasing elderly population has an impact on the issue of old age and aging becoming important. The number of elderly population is increasing day by day both in the world and in Türkiye. This increase has also been effective in addressing old age and aging from different perspectives. With this increase, the elderly have begun to be addressed from biological, psychological and social perspectives. Old age and aging have been discussed in many contexts such as poverty, migration, neglect, abuse, health, life satisfaction, loneliness, elderly care, active aging, successful aging, aging in place. Old age and aging continue to be addressed with more current and new issues. Interest in aging and old age is increasing day by day. Undoubtedly, increasing human lifespan is effective in increasing this interest. The fact that people live longer with the development of health facilities has been effective in the handling of old age and aging by many branches of science.

The elderly population is increasing in our country and in the world. This increase makes it inevitable to focus on issues concerning the elderly. We now live in an aging Türkiye. Many issues such as changing family structure, increasing participation in business life, decreasing young population, changes in health, economic issues and retirement are issues that include old age. Older adults need to keep up with the changes and transformations in their living conditions. Many plans should be made taking the presence of older adults into consideration. Not only countries but also older adults need to be ready for the increasing elderly population. Issues related to the elderly concern the elderly as much as they concern states and governments.

Every study and discussion undoubtedly enables us to look at old age from a different perspective. In our country, the issue of old age has been addressed more in the last 20 years. The situation is different in international literature. Japan is one of these countries. To prepare policies regarding the elderly in countries such as Japan. The fact that the elderly are more visible in daily life and cover a large part of the population shows that they are at the forefront in issues related to aging. At this point, benefiting from international literature on old age and aging will make a positive contribution to us. In this way, it will be stimulating to have exemplary studies both in theoretical discussions and in field research. All studies covering old age and aging will yield positive feedback for a better old age. Every study carried out will increase the visibility of old age. All issues involving disadvantaged subjects are undoubtedly important. However, the general perception of the elderly as vulnerable individuals increases their disadvantaged situation in some cases. It is important to do more studies to minimize its disadvantages.

In addition to the concepts within the scope of this study, the first issue to be discussed is the social construction of old age. Social construction exists in old age as well as in all social reality. Old age, like all other social realities, constructs itself according to the structure of that culture, geography, belief, tradition and customs. Although agelessness has different definitions, it is defined as the desire to look young, dress like a young person and act like a young person in the elderly. It is thought that as physical perceptions change in the modern age, body perception in old age also changes. It is a common view that elderly people who are postponed due to their physical losses have a negative physical image. The medicalization of old age sees old age as a negative period of decline. Daily life describes all periods in life, the good and bad sides of life. People carry out all their activities in daily life. These issues will be discussed extensively within the scope of this study. The situation is different in international literature. The elderly population is higher in certain countries.

1. Giriş

Geçmiş yıllarda insanların toplumsal sebeplerden dolayı farklı meseleleri vardı. Göç, savaş, yoksulluk, sanayileşme, işsizlik, salgın hastalıklar insanların yaşamsal faktörlerini etkileyen mevzulardır. Sanayinin gelişmesiyle beraber insanların kırsal alanlardan şehir merkezlerine göç etmesi aile yapısının değişmesine, ailelerin ekonomik anlamda etkilenmesine sebep olmuştur. Göçün getirdiği yoksulluk insanların temel ilgilerinin barınma, yeme, içme gibi hayati konulara odaklanmalarına neden olmuştur. Bu sebepler ve daha birçok sebepten dolayı kişiler dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına yeteri kadar değinmemiş ve özel ilgi gösterememiştir. Yalnızca insanlar değil, devletler, yerel yönetimler ve STK'lar dönemin imkân verdiği ölçüde ihtiyaçlara yanıt vermiştir. Bu sebeple yaşlılık dahil diğer dezavantajlı gruplara yeterinde özen gösterilememiştir.

Yaşlılığın sonradan ele alınmasının şüphesiz yaşlıya olan sevgi ve saygıyla ilişkisi yoktur. Her ne kadar eski kabilelerin bazılarında yaşlılara kıymet verilmediği, bilerek aç ve susuz bırakıldığı, fazladan tüketip üretmedikleri için aç bırakıldıkları görülse de bu durum herkes için aynı olmamıştır. Yaşlıların bilgi ve becerilerinden faydalanan onlara değer veren kabilelerin ve toplulukların olduğu da bilinmektedir. İnsanların ve ülkelerin zaman içerisinde refah düzeylerinin artmasıyla beraber dezavantajlı gruplarla ilgili düzenlemeler yapılmaya da başlanmıştır. Diğer yandan özellikle yaşlılığın ele alınmasındaki temel

mesele artık ülkemizin yaşlanıyor olmasıdır. Ülkenin yaşlanması yaşlı nüfusun artması yaşlılıkla ilgili birçok düzenlemeyi ve değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Yaşlılık konusu artan nüfusun yanı sıra ortaya çıkardığı yeni dinamikler açısından da önem arz etmektedir. Yaşlılıkla beraber yeni kavramlar (yaşsız yaşlanma), yeni beden imajı ortaya çıkmaya başlamıştır. Diğer yandan yaşlıların gündelik yaşam pratikleri, yaşlılığın sosyal inşası ve yaşlılığın tıbbileştirilmesi konusu da tartışılmaktadır. Bu çalışmada özellikle bahsi geçen konuların ele alınmasının sebebi yeni tartışmaya açılan konuların içinde yer almasıdır. Bu konuları ele almak yaşlanmayla ilgili sürecin doğru bir şekilde değerlendirilmesi açısından önem arz edebilmektedir. Yaşlılığın değişen yüzü yeni kavramları ve konuların açıklanmasına olanak sağlamaktadır.

Yaşlı nüfusun artışıyla beraber yaşlılıkla ilgili tartışmalar artmaktadır. Yaşlıya bakım verme, yaşlının toplumsal alanda görünür olması, yaşlının iş gücüne katılması, yaşlının yerinde yaşlanması gibi birçok konu tartışılmaya başlanmıştır. Şüphesiz artan nüfus başka tartışmaları da beraberinde getirecektir. Yaşlılık alanıyla ilgili ele alınacak ve değinilecek konu çoktur. Ancak hepsini değerlendirmek mümkün değildir. Bu çalışma kapsamında yaşlı, yaşlanma ve yaşlılık kavramları değerlendirilecektir. Diğer yandan yaşlılığın sosyal inşası, yaşsız yaşlanma, yaşlılığa beden açısından bakmak, yaşlılığın tıbbileştirilmesi ve gündelik hayat ve yaşlılık konuları tartışılacaktır. Bu konuların ele alınmasındaki sebep yaşlılığı ortaya çıkan bu yeni kavramlar ve konu başlıkları çerçevesinde yeniden değerlendirmektir. Yaşsız yaşlanma ve yaşlılığı beden açısından değerlendirme özellikle yaşlılığın fiziksel ve bedensel inşası açısından önemli kavramlardır. Nispeten yeni olan bu iki kavram yaşlılıkla ilgili yeni okumalar yapmaya yardımcı olabilecektir. Diğer yandan olumsuz bir kavram olarak yaşlılığın tıbbileştirilmesi konusu güncel bir tartışmadır. Yaşlılığın dezavantajlı taraflarını ele alan bu kavramı tartışmak yaşlılığın neden olduğu olumsuzlukları anlamak için önemli olabilmektedir. Diğer yandan ele alınan bu konular gündelik hayatın içinde olan değişikliklerdir. Yaşlılar için gündelik hayatın içinde yaşanan olaylar yaşamlarını olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Bu bağlamda ele alınan kavramlar özellikle bu sebeplerden dolayı tartışılmaya çalışılacaktır.

2. İnsanın Üçüncü Çağı: Yaşlılık¹

Yaşlılık araştırmalarının tarihçesi 1950'lere kadar gitse de 1960'lı yılların sonlarına doğru sosyal bilimler alanında "yaşlanma" araştırmaları artmıştır (Görgün, 2005, s. 25). Yaş takvimsel bir gösterge olmaktan çıkıp kültürel bir durum haline gelmiştir. Yaşlı nüfusun artması ile birlikte ekonomik, sosyal ve politik olarak yeni düzenlemelerin yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır (İçli, 2008, s. 30-31). Bazı sosyologlar değişen demografik istatistiklere bakarak nüfusun grileşmesinden söz ediyor. 'Grileşme' sanayi toplumu ile ortaya çıkan iki uzun dönemli eğilimin sonucudur. Bu eğilimler ailelerin daha az çocuk sahibi olma istekleri ve insanların daha uzun yaşama arzusu eğilimleridir (Giddens, 2012, s. 220). Teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan daha uzun yaşam ile birlikte yaşlıların yaşadığı toplum içinde eskiye göre daha çok olmaları ve daha görünür olmaları, tecrübe ettiğimiz ve yaşadığımız dönemin sosyal bir gerçekliğidir.

Yaşlılığın hangi yaştan itibaren başladığı geçmişten günümüze tartışma konusu olmuştur. Eski Yunan düşünürlerden Pisagor, Ovid ve Horace yaşamı dört çağa ayırmışlardır. Dördüncü çağ olan yaşlılık çağı 60 ile 80 yaşları arasındaydı. Bir Yunan okulu olan Diogenes Hertius da yaşlılığı 60 yaşında başlatmaktaydı. Eski düşünürlerden Hipokrat'ın yaşlanma üzerine fikirleri de birçok kişiyi etkilemiştir. Hipokrat yaşlılığın başlangıç yaşını 56 olarak belirlemiştir. Çiçero'ya göre ise yaşlılık 46 yaşında başlatmaktaydı. Greco-Roman toplumu yaşlılığı 60 yaşından sonraki süreç olarak görmüştür. Yaşlanma ve yaşlılığın başlangıcı hakkındaki bu eski fikirler, uzun yıllar boyunca varlığını sürdürmüştür. Rönesans

---

¹ Bu çalışma "Yaşlıların gündelik yaşam problemlerinin çözümünde sosyal destek mekanizmalarının rolü" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

entelektüellerinin yaşlanma süreci ve yaşlılığın başlangıcı için sıklıkla antik çağa döndükleri görülmüştür (Covey, 1992, s. 326-327).

Steven Smith, 17. yüzyıl İngiltere'sinde, yaşlılığın kırk yaşında başlamadığını, çok daha sonra olduğunu düşünüyordu. Önemli Püriten lider Cotton Mather yaşlılık çağının ellili yaşlarda başladığına inanıyordu. 18. yüzyılda İngiliz yoksul yasalarına göre yaşlılığın başlangıcı belirsizdi. Yoksul yasası bireylerin gerçek görüntüsünün kronolojik yaşından daha yoksul olduğu vurgusunu yapıyordu. Miles 1822'de bir gazete makalesinde yaşlılıktan mustarip 50 yaşında bir adamı tanımlıyordu. Albert Alden *The Life and Age of Woman* (1830) adlı eserinde 75 yaşı yaşlılığın başlangıcı olarak tanımlamıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde ise yaşlılığın başlangıcına ilişkin çeşitli referanslar vardır. Roebuck ve Slaughter, 19. yüzyıl İngiliz yetkililerinin yaşlılığın başlangıcını 50 ile 60 yaş arasını bulduğunu belirtmişlerdir (Covey, 1992, s. 328-329).

Geçmişten günümüze yaşlılık konusunda ülkelere, kuruluşlara ya da kişilere bağlı olarak farklı yaş tanımlamaları yapılsa da ülkemizde ve dünyada ağırlıklı olarak DSÖ'nün tanımı kullanılmaktadır (Tezcan ve Seçkiner, 2012, s. 1). Dünya Sağlık Örgütü kronolojik yaş olarak 65 yaş ve üzerini 'yaşlı' olarak ele almaktadır. Birleşmiş Milletler dokümanlarında ise 60 yaş ve üzeri 'yaşlı' olarak görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü her ne kadar 65 yaş ve üzerini yaşlı olarak değerlendirmiş olsa da kronolojik yaşın kesin bir gösterge olmadığını kabul etmek gerektiğini belirtmektedir (Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2018, s. 4-5). Günümüzde yaşlılığın başlangıcı olarak 65 yaş kronolojik yaşın başlangıcı olarak görülmektedir. Geçmişten bugüne artan sağlık imkânları, kaliteli yaşam ve birçok faktör yaşlılığın başlangıcını da değiştirmiştir.

Günümüze baktığımızda yaşlılıkla ilgili çalışmaların bir bilim dalı olarak ele alındığı görülmektedir. Yaşlılığı doğrudan ele alan bilim dalları geriatri ve gerontolojidir. Geriatri yaşlılıkta sağlık boyutunu ele almaktadır. Gerontoloji ise yaşlılık ve yaşlanmayı ele alırken toplumsal gerçeklikteki nedensellikleri bağlamında ele almakta ve yaşlılarla ilgili politikalar üretmeye yönelik akademik çalışmalar yapmaktadır (Bilir, 2018, s. 13). Gerontoloji yaşlılığı, sosyal ve kültürel olarak ele almaktadır. Aynı zamanda demografik değişimleri, yaşlanmayla göç ilişkisini yaşlanmanın tüm boyutlarını ele almaktadır. Ülkelerde yaşlı nüfusun artışı sosyal, kültürel ve sağlık gibi alanlarda sorun yaşamasına neden olmuştur. Bu sebeple yaşlanma ve yaşlılığın artışı geriatri ve gerontoloji gibi bilimlerin önemlerini arttırmıştır (Özkul ve Kalaycı, 2015, s. 263-265). Gerontoloji Yunanca'da "yaşlı adam" ve 'bilim' kelimelerinin birleşimiyle oluşturulmuş ve yaşlılığı ve yaşlanmayı inceleyen bir bilimdir. Bu kelime henüz keşfedilmemişken antikçağ filozoflarının ilgilendiği bir konu olmuştur. Kısacası tarih boyunca yaşlılık her kesimden insanın odağında olmuş bir konudur (Yazıcı, 2014, s. 21).

Gerontoloji yaşlanma ve yaşlılık süreciyle ilgili sorunların ve imkânların belirlenmesi, değerlendirilmesi, önerilerin geliştirilmesi noktasında önemli rolleri olan bir bilimdir (Gültekin, 2020, s. 2). Gerontoloji biliminin ortaya çıkışında 65 yaş üstü nüfusun artması etkili olmuştur (Şentürk, 2018, s. 95). Yaşlanma ve yaşlılık tıp, psikoloji, antropoloji gibi bilim dalları tarafından ele alınmıştır. Postmodern durumun bir sonucu olarak gerontoloji yaşlılığı ele alan bir çalışma konusu olmuştur. Gerontoloji alanında yapılan çalışmalar yaşlılığın nasıl bir süreç olduğu hakkında bilgiler vermektedir. Gerontolojinin ortaya çıkışı yaşlılıkla ilgili belirsizliklerin giderilmesine katkı sağlamıştır (Bektaş, 2017, s. 10).

Gerontoloji biliminin yerleşik yaşama geçilmesi ve tarıma başlanması ile ortaya çıktığı söylenebilir. M.Ö. on binli yıllarda ortalama yaşam süresi 14 yılken tarımın başlaması ve yerleşik hayata geçilmesi ile beraber ortalama yaşam süresi 40'a ulaşmıştır. Tarıma geçilmesi ile birlikte gıdaya hızlı ulaşma insanların daha uzun yaşamasını sağlamıştır. M.Ö. 4000'lerde nüfusun düzenli biçimde artmaya başlamasıyla birlikte Mezopotamya ve İndus nehri gibi yerlerde yaşlı nüfus görülmeye başlanmıştır. Tarımın sağladığı ekonomik fayda yaşlı nüfus sayısını da arttırmıştır. Orta Çağ İslam dünyasında da yaşlılığı ele alan Müslüman hekimlerin ortaya çıktığı görülmektedir. 1025 yılında İbni Sina'nın yaşlıların bakımı konusunu ele alan "*Canon of Medicine*" kitabı yayınlanmıştır. Kitaba göre yaşam dört bölümden

oluşmaktadır. Bu dönemler; büyüme dönemi, yaşamın baharı, yaşlılık (düşüş dönemi) ve eli ayağı tutmaz dönemden oluşmaktadır. İbn-i Sina'nın, insan yaşamını dönemlere ayırırken yaşlılığı ele aldığı görülmektedir. 1300'lü yıllardan bu yana yaşlı insan sayısı giderek artmıştır. 1800'lü yıllarda ise yaşlı bakım evlerinin ortaya çıktığı görülmüştür. Yaşlı sayısının artışıyla beraber Michel Eugene Chevreul 1800'lü yıllarda yaşlanmanın bilim olarak ele alınması gerektiğini belirtmiştir (Kalınkara, 2016, s. 12-13).

Gerontolojinin ilk bilinen ismi Metchnikoff tur. Onun öğretileri en başından günümüze kadar yaşlanma ve uzun yaşama konusunda yapılan bilimsel araştırmaların büyük bir bölümünün püf noktasını oluşturmuştur. Gerontoloji terimi onun tarafından 1903'te yayımlanan *Etudes On the Nature of Man*'de kullanılmıştır ve bu çalışmaların başlangıcı oluşturmuştur (Stambler, 2015, s. 201-202; Şentürk, 2018, s. 97; Kalınkara, 2016, s. 14). Metchnikoff'un gerontoloji kelimesini ortaya atmasından 42 yıl sonra gerontoloji alanında önemli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Gerontoloji alanında yapılan ilk önemli çalışmaların ABD'de ve Avrupa'da olduğu bilinmektedir. 1945 yılında yaşlılık konusu ile ilgilenen birçok uzman bir araya gelerek Amerikan Gerontoloji Derneği'ni kurmuştur. 1946'da ise derneğin bu alandaki ilk dergisi olan *Journal of Gerontology* yayına başlamıştır (Alaydın, 2019, s. 62; Yazıcı, 2014, s. 32). James Birren Kaliforniya Üniversitesi Ethel Percy Andrus Gerontoloji merkezini kurmuştur. 1975 yılında ise "USC Leonard Davis Scholl of Gerontology" ilk Gerontoloji Bölümü olarak tarihe geçmiştir (Kalınkara, 2016, s. 14). Yine 1946 yılında İngiltere'de yaşlıların sağlıklarını ele alan *nuffield foundation* kurulmuştur. 1958'de Fransız Gerontoloji Birliğinin kurulması ile beraber Gerontoloji ve Geriatri üzerine çalışmalar hız kazanmıştır. Yaşlılık alanında çalışanlar 1950'lerden 1970'lere kadar olan süreçte yaşlılığı daha çok sosyal bakım ve sağlık konuları özelinde ele almışlardır. 1970'li yılların sonlarına gelindiğinde İngiltere'nin farklı bölgelerinde yaşlıların tutum, davranış ve sağlık durumları ile ilgili araştırmalar yapılmıştır (Kalınkara, 2016, s. 14). Finlandiya Gerontoloji Derneği 1948, Norveç Ulusal Gerontoloji Enstitüsü 1957'den beri çalışmalar yürütmektedir (Yazıcı, 2014, s. 34). 1960'lı yıllarda ise gerontoloji Batı dünyasında nüfus azalması ve artan yaşlı nüfus ile birlikte akademik bir disiplin olarak gelişme göstermiştir (Kalınkara, 2016, s. 21). Amerika'da Gerontoloji yüksek lisansı 1967'de başlamıştır. Şu an Amerika'da 57 üniversitede gerontoloji yüksek lisans programı vardır (Haley ve Zelinski, 2007, s. 11)

Yaşlılık alanında yapılan ilk geniş çaplı bilimsel çalışmalardan biri Francis Galton'un 1884 yılında yürüttüğü bir çalışmadır. Bu çalışmada dokuz binin üzerinde kişiden alınan bilek gücü, duyma, görme, hız gibi ölçümler istatistik verilerle değerlendirilmiştir. Sonuç olarak ileri yaşta olan insanların vücutlarında oluşan değişimler hakkında nicel verilere ulaşılmıştır. Baltimore'un *Longitudinal Study of Aging* (1958) çalışması Amerika'daki en eski boylamsal çalışmadır. Yaşları 20 ile 90 arasında değişen 1400 kişiye uygulanan bu çalışmada, belli testler uygulanarak yaşlılıkta oluşan fizyolojik değişimler ile hastalıklar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Başka bir önemli çalışma ise Duke'un *Longitudinal Study of Aging* (1955)'dir. Bu çalışma yaşları 60 ile 90 arasında değişen 270 kişi ile yapılmıştır. Yaşlanmanın sinir sistemi üzerinde etkileri biyomedikal, psikolojik ve sosyo-ekonomik açıdan incelenmiştir (Yazıcı, 2014, s. 30-33). Yaşlılara yönelik yapılan bilimsel çalışmalar ile birlikte farklı ülkelerde kurulan dernekler yaşlılığın insan yaşamı içerisindeki önemine dikkat çekmiştir. Bu alanda kurulan dernekler ve farklı çalışmaların etkisi süreç içerisinde ülkemizde de değişiklik ve yenilikleri beraberinde getirmiştir.

Türkiye'deki yaşlılık alanındaki gelişmelere baktığımızda ilk olarak bilimsel dernek girişimlerinin olduğu görülmüştür. Prof. Dr. Velittin Kalınkara'nın öncülüğünde ilk yaşlı derneği kurulmuştur. Bu dernek, *Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği (YASAD)*, 1998 yılında ilk gerontolojik çalışmalara başlamıştır. Dernek tarafından 2001 yılından sonra yaşlılıkla ilgili ilk bilimsel dergi olan *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi* yayına başlamıştır. Yine aynı dönemde *Ulusal Yaşlılık Kongresi* gerçekleştirilmiştir (Kalınkara, 2016, s. 15; Şentürk, 2018, s. 101). Yaşlılık alanında ülkemizde yaşanan en önemli gelişmelerden bir diğeri ise İsmail Tufan'ın öncülüğünde Akdeniz Üniversite bünyesinde Gerontoloji bölümünün

kurulması olmuştur (Alaydın, 2019, s. 63; Gültekin, 2020, s.7; Kalınkara, 2016, s.16). İsmail Tufan Türkiye’de 2000 yılında ilk Gerontoloji bölümünü kurduğunda Agingmap USA’dan ilham alarak GeroAtlas araştırma projesini hayata geçirmiştir. Farklı araştırma projelerinden oluşan bu proje 2000-2023 yılları arasında gerçekleştirilecektir (Tufan vd., 2019, s. 2).

Sonraki yıllarda meydana gelen gelişmelere bağlı olarak gerontolojinin gelişimiyle beraber gerontolojinin bir alt dalı olan sosyal gerontoloji kavramı ortaya çıkmıştır. 1954 yılında Clark Tibbitts’in öncülüğünde tıbbi ve psikolojik gerontolojinin yanı sıra yaşlı bireyleri kültürel ve toplumsal çevreden soyutlamadan inceleyen *sosyal gerontoloji* kavramı ortaya çıkmıştır. Sosyal gerontoloji, yaşlı nüfusun toplumsal yapıyı nasıl etkilediği ve aynı zamanda yaşlı nüfusun toplumsal yapıdan nasıl etkilendiğini incelemektedir (Kalınkara, 2016, s. 15). Yaşlılığı sosyal yönden inceleyen sosyal gerontolojinin tarihçesi 1960’lı yılların öncesine dayanmaktadır (Kaygusuz, 2008, s. 228). Sosyal gerontoloji yaşlıların, dünyanın farklı yerlerinde farklı şekillerde yaşadıklarına değinir. Değişen toplumla beraber yaşlılık olgusunun da değiştiğine vurgu yapmaktadır (Şentürk, 2018, s. 98). Sosyal gerontoloji disiplinler arası bir alandır. Ekonomi, siyaset, sosyoloji ve davranış bilimleri gibi alanları içine almaktadır (Kalınkara, 2016, s. 20). Yaşlı bireylerin hayat şartları üzerine sorular sorarak bu soruların cevaplarını arayan sosyal gerontoloji, ayrıca yaşlanma algısına yönelik sorunlara çözüm aramaktadır. Bu çözüm arayışı içerisinde özellikle ekonomi, siyaset gibi alanlara ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca yaşlanma kavramının sosyolojik olarak toplumdaki algısını anlamak üzerine gerekli çalışmaları yapacak ve toplumu yaşlılık kavramına hazırlayacaktır.

3.Yaşlı, Yaşlanma ve Yaşlılık Kavramları

Yaşlılık, bir araştırma konusu olarak sosyolojinin ilgi alanına girmektedir. Sosyolojik bakış açısı ile yaşlılığı incelemek, toplumsal yapı içerisinde bireyler ve toplumlar açısından önemlidir. Bu bakış açısı, yaşlılığın yerinin anlaşılmasını kolaylaştırır. Yaşlılığın ne olduğu ve yaşlılığı içine alan tüm konular sosyolojik bakış açısı ile değerlendirilebilir (İçli, 2008, s. 30). Yaşlılığın bir disiplin olarak literatüre girmesi ile birlikte kavramsal tartışmalar da başlamıştır. Özellikle ‘yaşlılık’ ve ‘yaşlanma’ kavramlarının ne anlama geldiği ve ikisi arasındaki farklar tartışılmaya başlanmıştır. Diğer taraftan insan ömrünün uzaması ‘yaşlı’ kavramının hangi kriterlere göre değerlendirileceği konusunun ele alınmasına neden olmuştur. İnsanın ne zaman ‘yaşlı’ görüleceği ile ilgili objektif bir tanım bulunmamaktadır (Çayır, 2018, s. 82).

Yaşlı kavramı her dönemde belli bir yaşın üstündeki insanlar için kullanılan bir kavram olmuştur. Dönemlere ve toplumlara göre ‘yaşlı’ sayılma yaşının değiştiği görülmüştür. Değişen toplumsal anlayışlar yaş algısının değişmesinde de etkili olmaktadır. Yaşlı niteliğinin ilk olarak kronolojik yaş temelli yapıldığı görülmektedir. Toplumlar ve kültürler göre kişilerin ‘yaşlı’ olarak görülmesini gerektiren yaşlar farklılaşabilmektedir. Bu yaşın hangi yaş olduğu zamana ve topluma göre değişiklik göstermektedir. Bu da yaşın yalnızca kronolojik bir sıralama biçimi değil aynı zamanda kültürel bir olgu olduğunu göstermektedir. Kronolojik yaş bize yeterli bilgiyi vermemektedir. Yaşın anlaşılması sosyal, psikolojik ve kültürel bağlamların beraber ele alınması ile mümkündür (Görgün-Baran vd., 2005, s. 24). Birey yaşadığı toplumda yaşlı, yaşlanma ve yaşlılık tanımına bağlı olarak yaşamına şekil vermektedir. Bu gerçek yaşlılığın zamana, topluma ve kültüre göre değiştiğini göstermektedir (Şentürk, 2018, s. 30).

Modern öncesi toplumlarda yaşlının konumu ile modern sonrası dönemdeki yaşlının konumu birbirinden farklıdır. Yaşlılığın tarihsel süreçteki değişimi, toplumun yapısındaki değişimlerle bağlantılıdır. Yaşlılık birçok değişimi içinde barındıran bir kavramdır. Her dönemin yaşlı algısı farklıdır. Günümüzde çoğu insan yetmiş yaşında bile yaşlı sayılmazken eski toplumlarda orta yaşta kişiler bile yaşlı olarak görülmekteydi (Akça ve Şahin, 2008, s. 191, Soyuer ve Soyuer, 2008, s. 219, Salur, 2018, s. 9). Toplum yaşlıya bir değer atfettiği gibi yaşlıda kendisini toplumda farklı şekilde konumlandırır. Kişinin hayata baktığı pencere, kendini değerlendirmesi, yaşamdan aldığı zevk ve yaşam doyumu daha

çok ruhsal algı düzeyi ile ilgilidir (Üçok, 2018, s. 6). Herkesin hayattan öğrendiği, çıkardığı ders, yaşanmışlıkları farklıdır. Bu yüzden herkesin hayat evrelerini geçme ve yaşama süreçleri farklı seyreder (Karakaş, 2012, s.24).

Yaşlanma; kronolojik, biyolojik, sosyal ve psikolojik açıdan boyutları olan, doğumla başlayıp ölüme kadar süren bir süreci ifade etmektedir. Yaşlanma, organizmalarda molekül, hücre, doku, organ ve sistem düzeyinde zamanla ortaya çıkan ve geri dönüşü olmayan yapısal ve fonksiyonel değişiklik olarak tanımlanmaktadır (Arpacı, 2016, s. 2). Yaşlanma insanların ölümlülükle yüzleştiği bir süreçtir (Salur, 2018, s. 9). Cansız varlıklar için zaman içinde geçirilen süreyi belirtirken 'eskime' veya 'yıpranma' kavramları kullanılırken, canlılar için 'yaşlanma' kavramı kullanılmaktadır. Yaşlanma dünyaya gelen her canlının yaşamı boyunca aldığı mesafedir ve bu süreç ölümle son bulmaktadır (Şentürk, 2018, s. 21-22)

Yaşlanma toplum içerisinde yaşanmaktadır. Bu bakış açısıyla da yaşlanma sosyal bir sürece sahiptir. Yaşlanmanın sosyal görünümü her toplumda kendine özgü olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu görünüm bireyin içinde yaşadığı toplumdaki ayrı var olmamaktadır. Toplumsal bir boyutunun da olduğu kabul edilmektedir. İnsanların içinde yer aldıkları ailesel, ekonomik ve kültürel durumlardan etkilenmektedir. Bununla beraber yaşlılığa ilişkin sosyal görünüm ortaya çıkmaktadır (Nazlı, 2016, s. 1- 2). Yaşlanma tüm insanlar için kaçınılmaz, karmaşık ve çok boyutlu bir yaşam evresidir. Yaşlanma için yaşın belirlenmesi resmi ve hukuki işlemlerin hakların kazanılması noktasında önemlidir. Yaşlanma tek boyutlu bir olgu değildir. Yaşlanmanın biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleri de vardır. Genellikle kişiler bu yaşlanma türlerinden birkaçının baş göstermesi ile birlikte yaşlanmaya başlarlar (Cangöz, 2009, s. 99). Yaş kavramı daha çok kişinin dünya üzerinde geçirdiği zamana karşılık gelen bir kavramdır ve kronolojik kökene sahiptir denilebilir. Yaşlılık ise kronolojik söylemden daha ziyade biyolojik ve fizyolojik karşılığa sahiptir çünkü yaşlılık yaşı olarak nitelenen yaşta olsa dahi kişi kendini dinç, dinamik hissedebilir ve yaşlı olmadığını yaşam biçimine, sağlığına bakarak değerlendirebilir. Yaşlanma ise daha çok olgusal bir kavramdır. İnsanoğlu doğduğu andan itibaren yaşlanmaya başlar ve yaşlanma bir ömür boyu devam eder.

Yaşlılık temel anlamıyla kişinin kronolojik, biyolojik, psikolojik, fizyolojik ve toplumsal açıdan yaşlanması anlamına gelmektedir. Yaşlılık insan hayatında doğal bir sürece karşılık gelir. Yaşlılık her ne kadar tanımlanmaya çalışılan bir olgu olsa da tanımlamalara sığmayan herkeste farklılık gösteren bir yaşam gerçekliğidir. Yaşlılık tıpkı çocukluk ve yetişkinlik gibi yaşamın bir evresidir. Zamanın ilerlemesiyle birlikte kişide fonksiyonel değişimler meydana gelmektedir ve bu yüzden yaşlılık bir hastalık olmaktan ziyade fizyolojik döngünün nihai sonucu olarak görülmektedir. Yaş kavramı iki ayrı kategoride ele alınmaktadır. Kronolojik yaş herkes için aynı olurken, biyolojik yaş kişiye göre değişme göstermektedir (Yertutan, 1991, s. 1-2). Yaşlılık, bireyin geçmiş tecrübelerini, yaşantısını sıklıkla sorguladığı bir döneme de karşılık gelmektedir. Geçmişteki yaşantısından zevk almış olan yaşlı bireyler, yaşlılık dönemine girdiklerinde bu dönemi daha kolay geçirmeye başlarlar. Bu dönemde seyahat edip sevdiklerine daha çok zaman ayırabilirler (Kalınkara, 2016, s. 105). Yaşlılık toplum nazarında emeklilikle birlikte başlayan bir dönem gibi düşünülmektedir. Yaşlılık tam olarak emekliliğe karşılık gelmemekle beraber yaşlıların, uzun yaşadığı ve sağlıklı kaldıkları bir döneme de gelmemektedir. Yaşlı birey toplumdaki diğer kişilerle ilişki kurabilen, yaşamış olduğu çevreye ve kente ilişkin öneride bulunabilen ve beklentileri olan bir birey olarak değerlendirilmektedir (Arun, 2008, s. 314). Yaşlılık genellikle patolojik bir süreçmiş gibi algılandığı için yaşlılık yaşam sürecinin doğal bir parçası gibi görülmektedir. Bu yüzden de yaşlılığa günümüzün toplumsal yapısı içinde yer kalmamaktadır. Genellikle tüketen konumda oldukları için de toplumdan bir şeyler çalan kişiler olarak görülmektedir. Neoliberalizmin yeni söylencisi olarak yaşlılar "sevilmeyen eski bedenler" dir (İpek, 2019, s. 55-56).

Yaşlılık literatüründe "yaşlanma", "yaşlılık", "ihtiyarlık" gibi kavramlar gerontoloji ve geriatri alanlarında birbirlerinin yerine sıkça kullanılan kavramlardır. Bu kavramlar derinlemesine incelendiğinde ise bunların arasındaki farkın da net olmadığı görülmektedir (Şentürk, 2018, s. 21).

Yaşlılık insan yaşamının son evresine karşılık gelirken, yaşlanma ise insanın doğumu ile başlayan, ölümü ile sonuçlanan doğal ve kaçınılmaz bir süreci ifade etmektedir. İnsan gelişimsel olarak ilk yirmi yıl ilerleme göstermekte sonraki yıllarda ise yavaş yavaş durağanlaşıp, yıpranma yaşamaktadır. Bu yıpranma her anlamda yaşlılık döneminde daha fazla görülmektedir. Yaşlılık bu açıdan bakıldığında bağımlılıkların arttığı, kayıpların yaşandığı bir dönemdir (Kalınkara, 2016, s. 8). Yaşlılıkla ilgili tanımlar genellikle yaşlılıkta meydana gelen kayıpları öne çıkaran tanımlardır. Yaşlılık; ihtiyar, moruk, hasta gibi olumsuz kavramlarla anılmaktadır. Aynı zamanda yaşlılıkta insanların bağımlı olma, bilişsel ve sosyal fonksiyonlarını kaybedecekleri düşüncesi vardır. Ancak yaşlılık yalnızca bu olumsuzluklardan ibaret değildir. Yaşlılar aynı zamanda 'bilge' insanlardır. Tecrübeleri ve yaşanmışlıkları insanlara yol göstermesi açısından değerlidir (Giddens, 2012, s. 227). Çicero yaşlıların çalışkan olduğuna vurgu yapar. Yaşlıların boş durmadıklarını ve zorlu işlerle uğraşabildiklerini belirtir. İş yapamamayı, elden ayaktan düşmeyi yaşlılığa ait bir eksilik değil sağlıkla alakalı bir durum olarak görür (Cicero, 2021, s. 19-23). Türk toplumuna baktığımızda ise yaşlılıkta insanlara saygı ve hürmet gösterilmektedir. Fikirlerine ve düşüncelerine önem verilmektedir. İnsanların yaşlılığa yükledikleri anlam olumlu ya da olumsuz değildir. Yaşlılık tarihe, kültüre ve toplumlara göre farklı şekilde yorumlanmaktadır. Bunun yanı sıra bazı kavramlar yaşlılıkla eş anlamlı gibi görünse de farklı anlamlara gelmektedir. İhtiyarlık yaşlılık (ihtiyar, kocamış, yaşlı başlı) ile eş anlamlı görülüp kullanılan bir kavramdır. Ancak ihtiyarlık yaşlılıktan farklı anlama gelmektedir. İhtiyarlık daha çok ileri yaşın vermiş olduğu toplumsal ve kültürel ilişkilere işaret etmektedir. Yaşlılık daha çok biyolojik ve fizyolojik değişimi ifade etmektedir. Yaşlılık ve ihtiyarlık toplumsal çevrede sosyal ilişkilerle yoğrularak yaşanır ve inşa edilir. Son zamanlarda yaşlılığın sadece biyolojik bir süreci işaret etmediği sosyal ve kültürel değerlerin yaşlılık üzerine etkilerinin olduğunu gösteren çalışmalar artmıştır (Beğen ve Yavuzer, 2012; Aksaray, 2022). Zamanla yaşlıların statüsü değişmeye başlamıştır. Modern dönemde ihtiyar, ak sakallı anlayışı aşınmaya başlamıştır. Yaşlılara halen saygı ve hürmet gösterilse de ihtiyar olana gösterilen saygıdan ziyade yaşlıya gösterilen saygı söz konusudur. Oysaki ihtiyar ve ak sakallı kavramlarının kullanılıyor olmasının bile bir sebebi vardır. Bu kavramlar yaşlıya statü veren, toplumda daha değerli bir konuma koyan kavramlardır. Yaşlıya bilge, saygı gösterilen kişi gibi anlamlar yüklemektedir ancak zaman içinde bu yüklenen anlam değişmeye ve yaşlının statüsü aşınmaya başladı.

4. Yaşlılığın Sosyal İnşası

Sosyal inşa dediğimiz kavram, sosyal gerçekliğin, sosyal yapı ve ilişkiler içerisinde nasıl oluştuğuyla ilgili geniş bir sosyolojik gelenek içinde yeniden yorumlanmasıdır (Alpman, 2018, s. 16). Sosyal inşacı yaklaşım, sosyal olarak yaşla ilgili davranışların ve uyması beklenen hem popülasyonlar içinde hem de popülasyonlar arasında değişen toplumsal yapının yapılandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. (Fields, 2018, s. 1-2). Sosyal gerçekliğin içerisindeki tüm sosyal süreçler gibi yaşlanmada sosyal olarak inşa edilmektedir. Zira yaşlanmanın ne anlama geldiğine dair anlayışlar sürekli değişmektedir. Yaşlılık anlayışı coğrafyaya, kültüre, dini hareketlere ve tıbbi gelişmelere göre yeniden üretilmektedir (Gleason, 2017, s. 1). Tüm kültürler sosyal bir olgu olarak yaşlanmayı deneyimlemiş olsa da her toplumun inşası kendine toplumsal bağlamına özgü olmaktadır (Gleason, 2017, s. 6).

Yaşlanmanın sosyal anlamı, yaşlanmanın fiziksel ve zihinsel yetenekleri üzerindeki etkileri hakkındaki yanlış inançlara bağlıdır. Yaşlanma düşünmenin katılaştığı, unutkanlığın yaşandığı bir süreç değildir. Yaşlanma en sevilen fiziksel aktiviteyi gerçekleştirirken önünde engel değildir. Ancak toplum, insanlara roller atama, insanları sosyal yapı içinde konumlara yönlendirme ve bireyleri kategorize etmenin bir yolu olarak yaş kullanır. Birini iş adayı olarak mı yoksa ortak olarak mı düşüneceğimiz o kişinin yaşı ve o kişinin yaşının bize neyi simgelediği ile ilgilidir. Bunun nedeni, 65 yaş veya gri saçın yeterlilik veya yetersizlik belirtisi olmasıyla ilgilidir (Morgan ve Kunkel, 2007, s. 5). Yaşlılık gençliğin tersi bir durumda görüldüğü için olumsuz kavramlarla inşa edilmektedir. Yaşlılığın sosyal inşası kuramına göre yaşlılık her zaman sosyal ve kültürel faktörler ile inşa edilmektedir. Yaşlılıkla ilgili geliştirilen fiziksel ve zihinsel

yetersizlik algısının oluşumunda sosyal inşa süreci etkilidir (Kurtkapan, 2020, s. 53). Yaş her ne kadar kronolojik bir şekilde ilerlese ve biyoloji kendine eşlik etse de yaşlılığı sadece bu şekilde tanımlamak yeterli değildir. Özellikle doğumdan ölüme geçen sürede bireyin içerisinde bulunduğu ve kendine yüklenen toplumsal normlar, yaşam serüveni içerisindeki tecrübeleri ile beraber toplumun atfettiği roller ile toplumda var olan yenilikler sosyal inşa sürecinde önemlidir(Aksaray, 2022, s. 214-218). Billhassa yaşlı bireylere yönelik sosyal ve sağlık problemlerinin yaş ile artması, huzurevi ya da bakımevi gibi yerlerde barındığı düşüncesi, sosyal çevrenin yaşlı bireyin sosyal işlevlerini yerine getiremeyeceğine yönelik düşünceleri yaşlılıkta oluşacak olan yetersizlik algısının temellerini oluşturmaktadır.

Yaşlılığa ilişkin olumlu ve olumsuz olmak üzere iki tutum olduğundan söz edebiliriz. Fakat olumsuz tutum örneklerine daha çok rastlanmaktadır. “Yaşlı”, “İhtiyar” gibi yüklenen sıfatlar yaşlı bireyin toplumda kötü lanse edilmesine ve uzak tutulmasına sebebiyet vermektedir. Yaşlılıkta kuşaktan kuşağa aktarılan farklı şekillerde değer yargıları vardır. Örneğin yaşlılığın önlenemeyeceği düşüncesi yaygındır. Fakat teknolojik gelişmeler kronolojik olarak yaşlanma anlayışını değiştirmiştir. Biyo-psiko-sosyal yaşlanma kronolojik yaşa göre değil bireylere göre de farklılık göstermektedir. Artık kişi kendini ne zaman yaşlı hissediyorsa o zaman yaşlıdır. Fakat elbette biyolojik olarak yaşlanma gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir. Diğer bir düşünce ise yaşlıların gençlerle anlaşamayacağı düşüncesidir. Oysa yaşlının deneyim ve tecrübesi ile gencin bedensel enerjisi, dinamizmi yaşlılığın bilgeliği ile birleşince üretken ve yaratıcı bir duruma dönüşebilir. Aynı zamanda yaşlının hoşgörülü ve esnek olmadığı düşüncesi de hakimdir. Fakat tam tersine yaşlı bireylerde hoşgörü ve esneklik daha da artmaktadır. Diğer bir yanlış da yaşlılığın durağan ve değişmez bir dönem olduğu fikridir ancak yaşlı yaşam sürecinde kazandığı çeşitli etkileşimler onu daha dinamik kılmaktadır. Başka bir yaygın ve yanlış değerlendirilen yargı ise yaşın sağlıklı olmak için engel olduğu düşüncesidir. İleri yaş sağlıklı yaşamak, yaşlanmak için engel değildir. İyi planlanmış bir aktivite programı ile 90 yaşında bile sağlıklı olunabilir (Kalınkara, 2016, s. 25-26). Yaşlı evin bereketi, huzuru, en bilgisi, en hürmet edilenidir. Olumlu şekilde ele alınan kavramların yanı sıra yaşlılık; ihtiyar, moruk gibi olumsuz kavramlarla da anılmaktadır. Bu olumsuz kavramlara ek olarak yaşlı bireyler yoksul ve arada olanlar olarak da görülmektedir. Yani farklı ırklara mensup olabilirler; yalnız, çekirdek ya da geniş aile biçiminde yaşayabilirler; tek bir siyasi görüşe sahip değillerdir; ekonomik yönden yoksul ya da zengin olabilirler (Giddens, 2012, s. 227). Kısacası yaşlılar tek tip bireyler değildir toplumda heterojen olan dağılmaktadırlar. Yaşlı bireylerde bulunan bu farklılıklar bireylerin bağımsızlıkları ve sosyo-ekonomik yönden güçlü olmaları yeteneklerini de olumlu yönde etkilemektedir

Yaşlılar yaşam süreci boyunca edindikleri bilgi ve tecrübelerini gençlere aktararak kültürel bilgi ve değerlerin devamını sağlarlar. Adet, gelenek, görenek ve ahlaki bilgiler yaşlılardan gençlere aktarılır (Canatan, 2008, s. 67). Yaşlılar gençler için önemli bir bilgi kaynağıdır. Fakat gençler yaşlıları her zaman bilgi kaynağı ve değerlerin devamı olarak görmezler. Bu olumlu algıların dışında olumsuz düşüncelere sahip olanlar da vardır. 18-24 yaş arası 100 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada, yaşlılık kavramının ne çağrıştırdığı sorulmuştur. Çalışmaya katılan gençlere göre yaşlılık hastalık (%66), yalnızlık (%59), şefkat (%55), güçsüzlük/zayıflık (%53) ve bilgelik (%53) kavramlarını çağrıştırmaktadır (Kılıç, 2018, s. 854). Sonuçlara bakıldığında hem olumlu hem de olumsuz kavramlar göze çarpmaktadır. 323 üniversite öğrencisiyle yapılan başka bir çalışmada gençlere yaşlılarda sevmedikleri özellikler sorulmuştur. Bir grup genç yaşlıların ‘aksi’, ‘inatçı’, ‘huysuz’ ve ‘geçimsiz’ olduklarını söylemiştir. Sıkça dile getirilen bir diğer konu ise “gençleri anlamadıkları ve anlamak için çaba göstermedikleri” olmuştur. Gençler aynı zamanda yaşlıları ‘dedikoducu’ ve ‘tekrarcı’ kişiler olarak görmekte ve “kendilerini acındırmalarından” rahatsız olmaktadır. Bir grup genç ise, yaşlıların sosyal yaşam içerisindeki varlıklarından rahatsız olmaktadır. En çok rahatsız oldukları konu ise toplu ulaşım araçlarını kullanmalarındadır. Hatta bazı gençler yaşlıların dışarıda yaya olarak bulunmasından bile

rahatsızlık duymaktadır. Rahatsızlık duymalarındaki sebep ise yaya yolunu kapatmaları, ortadan gitmeleri ve yolda durup sürekli düşünmeleri olmuştur (Ulus, 2020, s. 1161-1163).

Kuşaklararası ilişkilere göre değerlendirildiğinde gençlerin, yaşlılara bakış açıları olumlu ya da olumsuz şekilde olabilmektedir. Kavramlar üzerinden bakıldığında ise bu ayrım çok nettir. Gençlerin bir kısmı yaşlılığı şefkat ve bilgelik gibi kavramlarla tanımlarken diğer bir kısmı ise yaşlılığı geçimsiz, huysuz, inatçı gibi kavramlarla tanımlamaktadır. Bu tanımlamaların dışında dikkat çeken bir nokta ise, yaşlıların toplumsal yaşamdaki varlıklarıdır. Bilhassa COVID-19 pandemisi sonrası gençlerden yaşlıları kamusal alan içerisinde görmek istemeyenlerin varlığı da dikkat çekicidir (Kahraman vd, 2022, s. 130). Tüm sosyal gerçeklikler gibi yaşlılar da diğer insanlarla sosyal ilişki kuran, toplumda var olan bireylerdir. Yaşlanma toplum tarafından inşa edilir. Topluma ait kültür, değer, din, ekonomi ve coğrafya etrafında şekillenir.

Bilhassa toplum içerisinde yaşayan yaşlı bireylerin kronolojik yaşının ilerlemesi ile birlikte çalışma hayatında eskisi kadar katılım sağlayamamasından kaynaklı sistemin bir şekilde içerisine giremeyen yaşlı birey aynı zamanda tüketim toplumdaki yeri itibarı ile bir tüketim alanı olarak görülmektedir (Timirturk ve Demez, 2018, s. 441). Kültürel bağlamda ise özellikle yaşlı bireylerin edindiği yaşamsal ve kültürel deneyimler toplum tarafından bazen önemsenmektedir (Aksaray, 2022, s. 147-159) Ancak bazen de yaşlı bireylerin deneyimleri ve anlattıkları gereksiz olarak değerlendirilebilmektedir. Teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği yeniliklerle birlikte doğa ve toplumsal olaylara yönelik bilgilerin ulaşılabilirliğinin kolaylaşması yaşlı bireylerin deneyimlerine verilen önemin kaybolmasına neden olabilmektedir.

5. Yaşsız Yaşlanma

Yaşlanmama ya da yaşsızlık ne demek? Yaşından daha genç görünme insanlar için merak konusudur. Yaşsızlık ruhsal olarak canlı olmayı içerir (Frantz, 2007, s. 33). Yaşlanma mücadele edilmesi gereken bir süreç olarak gösterildiğinde, bu süreci gerçekleştirebilmek adına yeni pazarlar oluşturulurken, stratejiler de sunulmaya başlanmıştır. Genç kalmak için sunulan öneriler, sözde bir tür "yaşsızlık" yaratmayı, her bireyin aynı zamanda ve her yaşta her şeyi yapabilmesini vadetmesine karşın bu düşüncenin imkânsız olduğu da her fırsatta dile getirilmektedir. Bedenin yaşlanması ile birlikte piyasa da harekete geçmektedir. Ekonomik koşulların da yaşlanmanın olumsuz yanlarına dikkat çekmesi sonucunda bedenin yeniden inşa edilme süreci başlamaktadır. Daha genç ve dinamik olma vurgusu ile birlikte kadınlar, estetik sarmalına dahil olmaktadır. Gösterişli ve genç olma umudu "yaşsızlık" vaadi toplum içinde yerini koruması bakımından gerçeklik olduğu hatırlatılmaktadır (Sezgin, 2015, s. 170).

Postmodernlik, yaş sınırlarını kaldırarak, "yaşsızlığı" temel öğreti haline getirmiştir. Modernlikle birlikte kesin bir şekilde birbirinden ayrılan yaş sınırları postmodernlik ile beraber birbirine karışmış durumdadır. Özellikle gençlik ve yetişkinlik arasındaki sınırlar belirsizleşmiştir. Tek yaş (uni-age) kavramı, "yaşsızlığa" karşılık kullanılmaya başlanmıştır (Özbolet, 2011, s. 328). Yaşsızlık, ölene kadar tutkuyla yaşama isteği olarak anılmaya başlanmıştır. Sağlık durumu, zenginlik ve sosyal konumun yaşsızlıkla ilgisi yoktur. Yaşsızlık canlılık ve ilişki nitelikleriyle ayırt edilmektedir (Frantz, 2007, s. 35, 40). Yaşsızlık ya da yaşsız bir şekilde yaşlanma isteği, yaşlandığı halde gençler gibi giyinme, davranma, yaşama sarılma gibi davranışları içermektedir. Yaşsız yaşlılara günlük yaşam içerisinde sık rastlayabiliriz. Tiyatro yapan, dans eden, giyim trendlerini takip eden, saçları fönlü yaşsız yaşlılara rastlamak mümkündür. Yaşsız yaşlılar, kendini toplumdan geri çekmek yerine istedikleri şekilde topluma dahil olmayı yeğlemektedirler. Yaşsız yaşlılar, klasik yaşlılardan ayrılmaktadır. Yaşsız yaşlılar, güncel haber ve trendleri takip eden, bilgisayarı aktif kullanan 60 yaş ve üzeri insanları anlatan bir gruptur (Ersözlü, 2021, s.4-36). Yaşsızlıkla beraber arzu edilen bedenlerin görsel olarak yaşlanmamasıdır. Modern çağda görsel medyada insanlara yaşlanmama üzerine verilen mesajlar, yaşlanma karşıtı ürünlerin sunumu yaşlanmanın istenmeyen bir durum olduğunun da mesajını vermektedir. Aslında yaşsızlıkla beraber aktarılmak istenen bir çeşit gençliğe, bakımlı bir görünüşe,

aktif bir hayata vurgudur. Yaşsız yaşlılara çevremizde henüz çok rastlamasak da ilerleyen dönemlerde sıkça karşılaşmanın mümkün olacağı söylenebilir. Yaşsız yaşlıların alışlagelmiş yaşlılara göre sayılarının az olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ulusal alan yazında konuyla ilgili kaynakların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu yüzden yaşsız yaşlıların toplumda benimsenip benimsenmeme durumu, toplumsal yaşama uyumları, sosyokültürel açıdan kabul durumları belirsiz konulardır. Yaşsız yaşlılarla ilgili çalışmaların sayısı arttıkça belirsiz olan mevzular açıklığa kavuşturulabilecektir.

6. Yaşlılığa Beden Açısından Bakmak

Yaşlanma, birçok kaybı bünyesinde barındıran bir süreçtir. Toplumda yaşlanma konusunda olumsuz görüşler hâkim olduğundan yaşlılıkta beden yaklaşımı algısı değişebilir. Özellikle yaşlılar vücut görüntüsünün değişmesi bu yetişkinlerin değersizlik duygularını tetikleyerek benlik saygılarını düşürmektedir (Rocha ve Terra, 2013, s. 257). Beden çağdaş Batı ülkelerinde özellikle tüketim alanlarında vazgeçilmez bir proje haline getirilmiştir. Öyle ki diyet, spor, yaşam tarzı, kozmetik cerrahi gibi alanlarda birçok Batı ülkesinde beden, odak noktası haline gelmiştir (Okumuş, 2011, s. 46). Yaşlılıkla birlikte vazgeçilmez tüketim projesi olarak görülen beden, yaşın vermiş olduğu fiziksel bozulma ile saf dışı bırakılmaya başlanmıştır. Çünkü görsel ve işitsel medyanın insanlara vermiş olduğu bedenle ilgili tüm mesajların içinde yaşlı birey yer almamaktadır. Yaşlılar ancak bayram temalı reklamların içerisinde yer alan ziyaret edilmesi gereken kişiler olarak geçmektedirler. Yaşlılığa bedensel perspektiften baktığımızda yaşlı bireyin modern çağda fiziksel anlamda olumlanan bir yeri yoktur. Modern öncesi dönemde yaşlılar; tecrübenin, hürmetin, saygının, bilgeliğin, edebin göstergesi iken modern dönemde zayıflığın, acizliğin, hastalığın, muhtaçlığın göstergesi olmuşlardır. Bundan dolayı yaşlılığın göstergesi olan derideki kırışıklıklar kozmetik ürünler ve modern tıp ile ortadan kaldırılmaktadır. Var olan “kırışık bedenler” yok edilmeye ve yerine yenisi getirilmeye çalışılmaktadır (Can, 2019, s. 193).

Genç olmak, genç kalmak sadece yetişkin bireyler tarafından değil aynı zamanda yaşlılar tarafından da “ideal insan” modeli olarak alınmaktadır. Bu yüzden yaşlılar daha genç bir görünüme ulaşmak için estetik cerrahisi ve spor salonlarının yolunu tutmaktadırlar (Canatan, 2011, s. 326-327). Televizyonda yer alan sağlık programlarının çoğunda öne çıkan iki ana tema “ideal beden” ve ‘beslenme’ dir. Estetikten zayıflığa, gençlikten yeme, içme ve beslenme alışkanlıklarına kadar birçok konu bu kapsamda ele alınır. İzleyici kitlesinin çoğunu kadınlar oluştururken programlar aracılığı ile ideal beden algısı da zihinlere yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu sağlık şovları ile bedeninin sürekli ‘genç’ kalması ve kesinlikle yaşlanmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Bugünün sağlığı tıbbi rahatsızlığı ortadan kaldırmaktan ziyade toplumsal algıları yerine getirmesi gereken bir duruma dönüşmüştür (Can, 2019, s. 188- 193). Yaşlılar her geçen gün, yaşlarına uygun olarak giymeleri gereken kıyafetleri giymemekte, aksine genç kültüre daha çok rağbet göstermektedir. Özellikle de medyanın etkisi ile birlikte bireyler vücutlarını, yaşamlarını yeniden belirlemektedirler (Cirhinlioğlu ve Cirhinlioğlu, 2011, s. 399). Beden imajı dinamik bir kavramdır. Vücut imajı her zaman bir çalışma nesnesi olmuştur, özellikle gençlerde ve kadınlarda. Yapılan araştırmalara göre 60 ve 70 yaş arasında olan kadınların %60’tan fazlası bedenlerinden memnun değilken yaşları 54 ve üzeri olan kadınların %80’i bedenlerinden memnun değildir (Rocha ve Terra, 2013, s. 257). Yine başka bir araştırmada çalışmaya katılan kadınların %65,3’ü özellikle beden ağırlıklarından mutlu olmadığını belirtmişlerdir. Çalışmaya katılanların ve vücut ağırlığından rahatsız olan bireylerin %92,7’si kilo vermek istemektedirler. Burada özellikle beden memnuniyetsizliği ile yaş arasında ilişki olduğu görülmektedir (Ergün vd, 2022, s. 892).

Yaşlılık birçok kaybın yaşandığı dönemdir. Yaşlılık döneminde hem zihinsel ve fiziksel hem de sosyal ilişkilerde değişiklikler meydana gelmektedir. Önceden pürüzsüz ve düzgün bir görünüme sahip olan bireyde yaşlanma ile birlikte bedensel kırışıklıklar baş göstermektedir. Duruş bozukluğu, vücutta meydana gelen lekelenmeler, bunların yanı sıra saçlara düşen aklar oluşmaktadır. Bedende dışarıdan görünecek ve dikkat çekecek şekilde meydana gelen değişimler yaşlı bireyleri, yaşlı oldukları noktasında

ikna etmektedir. Her ne kadar yaşlı bireyler kendilerini ruhen yaşlanmış olarak görmeseler de bedenlen yaşlı olduklarını kabul etmektedirler. Bedensel değişimlerine, kırışıklarına yükledikleri anlam 'kocamak', 'buruşmak', 'kırışmak' gibi olumsuz anlam çağrıştıran kavramlarla ifade edilmektedir. Öyle ki yaşlılar aslında bedenlerinin, görünüşlerinin kendilerine sunmuş olduğu manzaradan dolayı kendilerini yaşlı olarak gördükleri düşünülebilir.

Yaşlıların vücutlarında meydana gelen değişimler olumsuz kavramlarla nitelendirilmektedir. Hatta yukarıda bahsedildiği gibi bazı değişimlerin kaynağı olarak yaşlılık gösterilmektedir. Genç bireyde meydana gelen değişimler yaşla ilişkilendirilmemektedir. Genetik faktörlerden dolayı erken saç beyazlayan bir genç yaşlı olarak nitelendirilmemektedir. Duruş bozukluğu olan gençler yaşlı olarak görülmemekte, var olan bozukluk hastalık olarak değerlendirilmektedir. Gençlerde yaşlılığa ait bir belirti varsa, bu daha çok 'hastalık' olarak görülmektedir. Yaşlılıkta ve gençlikte bu durumu ayıran noktanın 'yüz' olduğu söylenebilir. Beyaz saçlı bir yaşlı ile bir genci ayırt eden insanların yüzüdür. Saçlar beyazlamış olsa da genç olanın yüzü yaşını belli etmektedir. Yine yaşlıların kilolu olması daha normal karşılanabilmektedir. Gençlerin kilolu olması ise, yeme bozukluğu ya da obezite gibi hastalıklarla tanımlanır. Kilolu bir yaşlı ile kilolu bir genci ayıran nokta 'yüz'lerinin yaşlarını açığa çıkarmasıdır. Yaşlıların daha kırışık ve lekeli bir yüze sahip olması beklenirken, gençlerin lekesiz ve kırışık olmayan bir yüze sahip olmaları beklenir. Yaşlı ve genç arasındaki beden algısını bireylerin yüz çehreleri değiştirebilmektedir. Görme ve işitme kaybının görünümü yaşlı ve gençte farklılık göstermektedir.

Görme ve işitme kaybindan korunmak, ilerleyen yaşlarda pek mümkün görünmemektedir. Oluşan kaybın etkisini azaltmak adına yaşlılar, gözlük, işitme cihazı gibi araçlarla günlük yaşamlarına devam edebilmektedir. Görme kaybı gözlükle veya ameliyat yoluyla çözülebilmektedir. İşitme kaybının çözümü işitme cihazıyla olsa da telafisi daha zordur (Salur, 2018, s. 14). İşitme ve görme gibi problemler yaşlılıkta daha normal karşılanmaktadır. Yaşlıların işitme cihazı kullanması ya da gözlük kullanımı toplum tarafından normal görülür. Görsel olarak bu yardımcı araçları yaşlılarda görüyor olmak insanları rahatsız etmemektedir. Fakat genç birinde bu cihazları görmek daha farklıdır. Özellikle işitme cihazını bir gencin kullanıyor olması insanları etkilemektedir. Yaşlı birinde işitme cihazı görmek göze çarpmazken, genç birinde görmek göze çarpmaktadır. Bir hastalık sonucu mu oluştu, doğuştan mı gibi düşünceleri akıllara getirmektedir. Fakat yaşlı birinde görünce yaşlılığın bir getirisi olarak normal karşılanmaktadır. Bu durum yaşlılarla ilgili bedensel algımızla alakalıdır. Yaşlının bedeninde işitme cihazı, gözlük görmek normal karşılanmaktadır. Modernleşme ile beraber yaşlı bireylerin bedensel görünümü başta olmak üzere birçok alanda değişimler söz konusudur (Özbolet, 2016, s.55-57). Günümüzde geçmiş dönemlere nazaran yaşlıya verilen statü azalmış ve yaşlılık beraberinde fiziksel kayıpların olacağı bir dönem olarak düşünölmeye başlanmıştır. Bu sebeple yaşlılarda günlük işlerini yapabilmek adına kullandıkları cihazları görmek belki de beklenen bir durum haline gelmiş olabilir.

7. Yaşlılığın Tıbbileştirilmesi

Tıbbileştirme terimi 1970'li yıllarda sosyal bilimler literatürüne girmiştir. Tıbbileştirme teriminin anlamı "tıbbi yapmak, tıbbi etmek" olsa da daha derin anlamı vardır. Bu derin anlam tıbbi olanı anlatmaktan ziyade, tıbbileştirmenin ya da gereğinden çok tıbbileştirmenin eleştirisi olarak kullanılmıştır (Sezgin, 2011, s. 59). Tıbbileştirme, var olan bir durumu tıbbi terimlerle tanımlamayı ve bir sorunu anlamak amacıyla çerçeve oluşturmayı anlatmaktadır (Bilişli, 2019, s. 3610). 1980'li yıllarda ortaya çıkan neo-liberal yaklaşımla, yaşlılar kendi kendilerine yetmesi gereken bireyler olarak tanımlanmıştır. Yaşlılık üretken olmayan bir dönem olarak tanımlandığından, üretmiyorsa tüketsin fikri ile pekiştirilmiştir. Uzamış olan ve gün geçtikçe uzayan yaşam süresi ile birlikte yaşlılık tıbbileştirilmiştir (Sezgin, 2015, s. 169). İnsanın doğumıyla başlayan bu doğal süreç tıbbin egemenliği altına girmesi ile hastalık olarak tanımlanmaya ve aynı zamanda müdahale gerektiren bir süreç olarak görülmeğe başlanmıştır (Bilişli, 2019, s. 3613).

“Yaşamın tıbbileştirilmesi” kavramının geçmişi 20.yüzyılın ikinci yarısına kadar dayanmaktadır. Özellikle Illich, Conrad ve Foucault gibi düşünürler sıklıkla bu kavramı doğum, menopoz, yaşlılık ve ölüm gibi yaşam içindeki olağan olguların tıbbin egemenliğine girmesi olarak tanımlamıştır (Bulun-Ataseven ve Ünal, 2018, s. 647). Yaşlanmanın tıbbileştirilmesi; yaşlanmayı düşüş, olumsuz bir durum, kaçınılması mümkün olmayan gerçeklik şeklinde ele alarak tıbbi müdahale gerektiren bir eğilim olarak görmektedir. Yaşlanma ile ilgili sorunları yönetmek için en iyi yolun tıp olduğu kabul edilmektedir (Bilişli, 2019, s. 3625). Yaşlanma, Estes ve Binney tarafından da (1989) tıbbi ve klinik bir sorun olarak görülmüştür. Yaşlılık geri dönüşü olmayan bir bozulma, kaçınılmaz bir düşüş ve hastalık süreci olarak anlaşılmıştır (Schmidt, 2011, s. 61). Dolayısıyla hastalıkla ilişkilendirilen yaşlılık bu şekilde tıbbileştirilmektedir. Hastalığın tıbbileştirilmesi ile bakım da hastalık-sağlık ile ilişkilendirilmektedir. Buradaki asıl yanlış hastalığın ve bakımın doğrudan yaşla ilişkilendirilmesidir. Yaşam seyri boyunca sahip olunan imkânlar ve sosyokültürel özellikler ilerleyen süreçlerde ortaya çıkacak bakım ihtiyacının da arka yüzünü oluşturmaktadır (Arun ve Özkurt, 2019, s. 108).

Sağlık alanındaki teknolojinin gelişmesi ile beraber yaşlıların tedavi imkânları da artmıştır. Elbette olumlu yönleri olduğu gibi olumsuz yönleri de çoktur. Dijital platformlar ve medya ile birlikte daha sağlıklı bir yaşamın popüler hale gelmesi, buna bağlı olarak bireysel problemlerin tıbbileştirilerek hastalık olarak sunulması ve bu hastalıkların çözümlerinin de varlığını gerektirmektedir. Bu çözümlerde kişinin yaşam değişikliğine gitmesi gerektiği vurgusuyla kişiler tüketime teşvik edilmektedir (Bilişli, 2019, s. 3609). Kadınlarda doğal bir süreç olan menopoza erken dönemde başlarsa hastalık olarak görülmektedir. Kadınlar, belli bir yaştan sonra normal karşılanması gereken menopoza geciktirmenin yollarını aramaktadır. Dijital platformların da etkisiyle kaygı ve üzüntü gibi bireysel problemler tıbbileştirilerek hastalık olarak sunulmaktadır. Yaşam süresinin uzaması ile birlikte yaşlılığa özgü tıbbi terimler ve tıbbi alanlar oluşmaya başlamıştır. Bu alanlardan biri de geriatridir. Geriatri 65 yaş ve üstü olan bireylerin hastalıklarıyla ilgilenen tıbbi bir bilim dalıdır. Tıbbi geriatri uzmanı yaşlıların her türlü dahili hastalıklarıyla ilgilenmektedir. Genel olarak geriatri yaşlıların sağlıklı yaşlanması, mevcut hastalıklarının ne olduğu ve bu hastalıkların tedavi edilmesi üzerine yoğunlaşmaktadır. Yaşlı nüfusun artışı ile birlikte geriatri de kendi içinde geriatrik psikiyatri, geriatrik üroloji vb. gibi alt dallara ayrılmıştır. Bu şekilde alt dallara ayrılarak hastalıklar daha detaylı incelenmektedir. Var olan rahatsızlıklar giderilmeye ya da önlenmeye çalışılarak yaşlılık tıbbileştirilmektedir.

Yaşlılığın tıbbileştirilmesi yaşlılığı tıp bilimiyle sınırlandırmıştır. Halbuki yaşlılık yalnızca fizyolojik ve biyolojik bir süreç değildir. Toplumsal, kültürel ve ekonomik birçok yönü vardır. Yaşlılığın tıbbileştirilmesi hastalık, bakım, muhtaçlık gibi olumsuzluğu içermektedir. Bu yaklaşım yaşlılığın insani boyutunu ele almadan tanımlamalarda bulunmaktadır. Halbuki yaşlılıkta tıbbi faktörler kadar sosyal faktörler de etkilidir. Bu sosyal faktörler ise insan olmanın da gerekliliğidir. Tıbbi faktörler yaşlılığın sağlıkla ilgili tarafını ele alırken sosyal faktörler yaşlılığın toplumsal yaşamdaki yönünü ele alır. Yaşlılığın tıbbileştirilmesi yaşlılığa olumsuz vurgu yaparken aynı zamanda yaşlılıkla ilgili konuları da kısırlaştırmaktadır. Buradaki kısırlaştırma yaşlılığın aynı zamanda olumlu birçok yönünü görmezden gelmedir. Yaşlılığın; bilgelik, yol göstericilik gibi olumlu birçok yönü vardır. Yaşlıların sahip oldukları gündelik bilgiler insanlara tecrübe olarak aktarılan bilgilerdir. Yaşlılık tıbbileştirilerek bir cam fanusun içine hapsedilip tek bir perspektifle ele alınmaya çalışılmıştır. Bu da yaşlılığın görülmesi gereken diğer yönlerinin önünde bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

8. Gündelik Hayat ve Yaşlılık

Gündelik hayat bireylerin kendilerini ve çevrelerini şekillendirdikleri, anlamların üretildiği ve gerçek anlamda insan oldukları yerdir. Yüzeysel açıdan bakıldığında ise doğal ve bayağı görünüm sergileyen gündelik hayat, bu sebeple araştırmaya değer bulunmasa da sırf bu yüzden incelenmesi gereken bir alandır. Çünkü fikirlerin hayat bulduğu yer gündelik hayatın doğallığı içindedir (Arıcan, 2019: 32).

Gündelik olan insanların soyunun varlığını devam ettirmek için geliştirdiği etkinliklerden oluşmaktadır. Bu etkinlikler gündelik hayatta var olan yeme, içme, barınma, üretme, güvenlik, alışveriş yapma ve birçok eylem bu türden etkinliklerdir (Adak, 2020: 32).

Gündelik hayat günle ilişkili olan, günlük durumlara göre şekil alandır. Gündelik hayat geçmişten izler taşıırken aynı zamanda güncel olanı da takip eder. Gündelik hayat geçmişle bugünü bir araya getirir (Burç, 2018: 135). Gündelik hayatı ele alan ilk isim Henri Lefebvre'dir. Gündelik hayatı ele alan iki eseri ise *Gündelik Hayatın Eleştirisi* (1962) ve *Modern Dünya'da Gündelik Hayat* (1971) dir. Pierre Bourdieu'nün çalışmalarında gündelik hayatı birebir ele alması da gündelik hayat sosyolojisinde önemli bir yeri vardır. Ele aldığı 'habitus' kavramı gündelik hayat çalışmaları açısından ses getiren olmuştur (Adak, 2020: 32). Bu kavramla beraber birey içinde bulunduğu toplumsal alanı tanıyarak. Bu şekilde toplumsal alanla karşılıklı olarak birbirlerini tanıyarak hale gelirler. Yaşlılığın içinde bulunduğu habitus yeni değildir. Gündelik hayat içerisinde öğrendiği aşına olduğu bir habitustur. Farklı olarak yeni değişikliklerin meydana gelmesiyle beraber gündelik yaşamdaki değişen ritüellere ayak uydurmaya çalışır. Yaşadığı çevre, insanlar, mekan değişmemiştir ancak yaşlılığa bakış açısı değişiklik göstermiştir. Yalnızca bakış açısı değil, yaşlılığın gündelik yaşam pratikleri de değişmiştir. Örneğin yaşlılığın ev içi yapmış olduğu işler (ev temizliği, bulaşık, çamaşır vs.) değişmemiş ancak teknoloji ile beraber kolaylaşmıştır. Yaşlılar bu süreçte yeni habituslarına uyum sağlamaya çalışmaktadır.

Yaşlılıkta tüm gerçeklikler gibi gündelik hayatın içinde yer almaktadır. Yaşlılığa dair görünüşleri ve yaşlı bireyleri gündelik yaşamın içinde görmek her an mümkün olan bir durumdur. Önemli olan ise görüneni gündelik yaşam içerisinde iyi gözlemleyebilmek, yorumlamak ve anlamaktır. Bir toplumu ya da topluluğu anlayabilmenin yolu gündelik yaşamdan geçer. Bu yüzden gündelik yaşam sosyoloji açısından oldukça önemlidir (Sezer ve Aydemir, 2019: 37). Gündelik yaşam insanların ortaya koyduğu tüm eylemlerden derinden ilgilidir (Aydemir, 2019: 44).

Yaşlılar gündelik hayatın bir parçasıdır. Toplumda olan tüm olaylar ve olgular gündelik hayatın içinde gerçekleşmektedir. Gündelik hayat gün içerisinde yapılan ve edilenle de ilişkilidir. Gündelik hayatın içinde yaşlılıkla ilgili konular çeşitlenmekte ve değişiklik gösterebilmektedir. Bu değişiklikleri anlamak yaşlıların bu değişimlere uyum sağlaması gündelik hayatın gerçekliklerindedir. Gündelik hayatın içinde olan geçmişin izleri günümüzle bağlantı kurmaya yenilikleri keşfetmeye çalışmaktadır. Geçmişle bağı kuvvetli olan yaşlı bireylerinde gündelik hayattaki değişimlere uyum sağlaması topluma uyumu için önemlidir.

Gündelik yaşam aynı zamanda ekonomik anlamda yatırımların olduğu bir süreçtir. Eğer birey bu süreçte yaşlılık ve emeklilik dönemi için yeteri kadar birikim yapamadıysa dinlenmek, gezmek, sosyal ve kültürel aktivite bulunmak yerine çalışmak zorunda kalabilir (Sezer ve Aydemir, 2019: 37). Tüm yapıp edilenler yaşlılık dönemini etkilemektedir. Gündelik yaşam yaşlılığın kurduğu ilişkileri, sağlığı, boş zamanı ve birçok faktörü içinde barındırır. Bu yüzden yaşlılığın gündelik yaşam içerisinde gerçekleştirildiği eylemler, kurduğu ilişkiler ve destek mekanizmaları önemlidir. Yalnızca bunlar değil aynı zamanda gündelik yaşam içerisinde yaşlıları anlama, yaşlıların davranışlarını yorumlamada yaşam pratikleri açısından anlaşılması gereken konulardandır. Yaşlılıkla ilişkili tüm konular aynı zamanda gündelik yaşamın içinde var olması sebebiyle konuyu önemli kılmaktadır. Ayrıca gündelik yaşam dinamiklerinin değişiklik göstermesi ve yaşlılıkla ilgili konulara da yeni konuların eklenmesi yaşlılık ve gündelik yaşamı birleştiren unsurlardandır.

9. Sonuç

Artan yaşlı nüfusla beraber, yaşlılık konusuyla ilgili araştırmaların ve tartışmaların da artacağı düşünülmektedir. Yaşlılık konusu son on beş yıldır ülkemizde daha fazla tartışılıyor olsa da yeni gelişmelerden dolayı yaşlılığın gündemde yerini koruyacağı söylenebilir. Yaşlılığın tartışmaların odağında olmasının en önemli sebeplerinden biri sağlık sektöründe yaşanan gelişmelerdir. Sağlık

alanında yaşanan gelişmeler, insanların yaşam ömrünü uzatmaktadır. Uzayan yaşam yaşlılarla ilgili yeni tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

Yaşsız yaşlanma, yaşlılığın tıbbileştirilmesi, yaşlılıkta gündelik hayat ve beden gibi konular daha yenidir. Bu konuların ortaya çıkması yaşlılığın değişen seyri ile ilgilidir. Aynı zamanda bu konuların tartışılması toplumdaki gelişmelerden kaynaklıdır. İnsan ömrünün uzamasıyla birlikte yaşsız yaşlanma gibi bir konu tartışılmaya başlanmıştır. İnsanların yaşlandıkça genç gibi görünmeyi arzu etmesi modern toplumda yaşlanıyor olmasının da bir getirisi olarak görülebilir. Çünkü beden imajı modern toplumda önemsenen konular arasında denilebilir. Bu açıdan yaşlılıkta da beden imajı değişebilmektedir. Günümüz toplumda bedenle ilgili konular nispeten daha genç kesimin ilgisini çekerken artık yaşlanmakta olan nüfusun da ilgisini çekebilmektedir.

Yaşlılığın tıbbileştirilmesiyle birlikte yaşlılık doğal olan bir süreçten müdahale edilmesi gereken bir sürece doğru değişiklik göstermiştir. İnsanın doğasında olan yaşlanma süreci olumsuz kavramlarla tıbbileştirilmiştir. Yaşlılık bu kavramsallaştırmaya göre tıbbi müdahale gerektiren bir dönemdir. Tıbbi müdahale ile insanların kendini gençleştirmesi ve hastalıklardan kurtulması mümkün olabilmektedir. Günümüzde yaşlılık istenmeyen bir unsur olarak tamir edilmeye, dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Yaşlılığın tıbbileştirilmesinden de anlaşılacağı üzere yaşlılık bir hastalık gibi iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Değişen toplumda daha genç ve daha sağlıklı görünme isteği de bu kavramın ortaya çıkmasında etkili olan önemli faktörlerden biri olarak görülebilir.

Yaşlılıkta diğer tüm sosyal süreçler gibi inşa edilmektedir. Yaşlılığın toplum içinde inşası toplumun dinamiklerine göre değişebilmektedir. Her ne kadar yaşlılığın sosyal inşası konusu yeni bir tartışma konusu olmasa da yaşlılığın değişen seyrine göre yeniden inşa edilebilmektedir. Bu sebeple yaşlılığın sosyal inşası gündem de olabilecek konulardan birisi olarak görülebilir. Diğer yandan tüm bu gelişmeler gündelik hayatın içerisinde olmaktadır. Bu yüzden gündelik hayat dinamikleri değişiklik gösterebilmektedir. Değişikleri takip edebilmek ve yorumlayabilmek adına gündelik hayatı iyi okuyabilmek gerekmektedir. Bu çalışmada ele alınan kavramların ve tanımlamaların yaşlılıkla ilgili konulara yeni bir bakış açısı kazandırması açısından literatüre katkıda bulunacağı söylenebilir. Yaşlılıkla ilgili yeni tartışmalar yapmak yaşlılık dönemini iyi anlayabilme açısından önemli olabilir. Yaşlılıkla ilgili konulara baktığımızda burada ele alınanlarla sınırlı olmadığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Yaşlılığa ilişkin tartışmalar disiplinler arası her alanda farklı konularla gündeme gelmektedir. Yaşlılık konusuna ilişkin tartışmaların gün geçtikçe artacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Adak, F. (2020). Göç ve gündelik yaşam: Suriyelilerin gündelik hayat pratikleri üzerine bir analiz. [Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi]
- Akça, F. & Şahin, G. (2008). Huzurevinde yaşayan yaşlılar ile aile ortamında yaşayan yaşlıların psikolojik belirtilerinin yaşam kalitesi üzerine etkisinin incelenmesi. *Turkish Journal of Geriatrics*, 11(4), 190-199.
- Aksaray, H. Ö. (2022). Yaşlılığın sosyal inşası: Deneyimler, semboller, roller. [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]
- Alaydın, N. N. (2019). Türkiye’de lisansüstü tezlerde yaşlılık çalışmaları: Bir içerik analizi çalışması. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 12(1), 60-72.
- Alpman, P. (2018). Sosyal teorinin konusu olarak kimlik: Sosyal inşacı yaklaşım. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 1-28. <https://doi.org/10.18490/sosars.475804>
- Arpacı, F. (2016). Geçmişten günümüze yaşlılık. *Yaşlılık Sosyolojisi*. H. Ceylan (Ed.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Arıcan, E. (2019). *Gündelik hayat bağlamında Suriyeli sığınmacıları şeytanlaştırma pratikleri: Önder Mahallesi Örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]
- Arun, Ö. (2008). Yaşlı bireyin Türkiye serüveni: Kaliteli yaşlanma imkânı üzerine senaryolar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 313-330.
- Arun, Ö. & Özkurt, V. (2019). Bakım sürecinde ihmalin yeni bir türü: Geronteknolojik yoksunluk. *Mediterranean Journal of Humanities*, IX (2) , 107-123.
- Aydemir, D. (2019). *Yaşlı yalnızlığının gündelik yaşam içindeki görünümünün sosyolojik analizi: Muğla Milas Örneği*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi]
- Arun, Ö. & Özkurt, V. (2019). Bakım sürecinde ihmalin yeni bir türü: Geronteknolojik yoksunluk. *Mediterranean Journal of Humanities*, IX (2) , 107-123.
- Beğen, T. & Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim*, 25,1-3
- Bektaş, O. E. (2017). Postmodern dünyada yaşlı olmak. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10 (2), 9-18.
- Bilişli, Y. (2019). İnternet sağlık haberlerinde tıbbileştirmenin inşası: Sağlık haber söylemine eleştirel bir bakış. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (4), 3608-3629. <https://doi.org/10.33206/mjss.538440>
- Bilir, N. (2018). Yaşlılık tanımı, yaşlılık kavramı, epidemiyolojik özellikler. A. Ertürk, A. Bahadır & F. Koşar (Eds.). *Yaşlılık ve Solunum Hastalıkları*, içinde (13-31). TÜSAD.
- Burç, E. P. (2018). Evlilik ve aile olguları üzerinden gündelik hayata sosyo-kültürel bir bakış. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (13), 135-141.
- Bulun, M. A. & Ünal, E. (2018). Sağlıklı yaşlanmadan yaşlanma karşıtlığına: yaşlanmanın tıbbileştirilmesi üzerine nitel bir araştırma. 2. *Uluslararası 12. Ulusal Sağlık ve Hastane İdaresi Kongresi*.
- Canatan, A. (2008). *Sosyal yönleriyle yaşlılık*. Palme Yayıncılık.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal değerler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1, 62-71.

- Can, İ. (2019). *Sağlık olsun: Sağlıkın toplumsal görünümleri*. Çizgi Kitabevi.
- Cangöz, B. (2009). Yaşlılıkta bilişsel ve psikolojik değişim. *Geriatri: Multidisipliner yaklaşım*. Türk Eczacılar Birliği Yayını. 4.
- Covey, H. C. (1992). The definitions of the beginning of old age in history. *The International Journal of Aging and Human Development*, 34(4), 325-337. <https://doi.org/10.2190/GBXB-BE1F-1BU1-7>
- Cirhinlioğlu, Z. & Cirhinlioğlu, F. G. (2011). Postmodern sağlığın yükselişi ve düşüşü. *Beden Sosyolojisi*. K. Canatan (Ed.). Açılımkitap.
- Cicero, T. M. (2021). *Yaşlılık*. A. Sarıgöllü (Çev.). İkaros Yayınları.
- Ergün, C., Koç, B. M., & Kaleoğlu, S. (2022). 20-55 Yaş Arası Kadınların Beden Algılarının Değerlendirilmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (18), 892-906.
- Ersözlü, M. (2021). *Kalıcı, sürekli ve ilgili: Yaşsız yaşlılar*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Fields, L. N., Adorno, G., Felderhoff, B., Parekh, R., Miller, V., Magruder, K., & Roggers, K. (2018). The social construction of "Emerging Elders": Implications for age-friendly community assessments. *Gerontology & Geriatric Medicine*, 4, 1-7.
- Frantz, G. (2007). Being ageless: the very soul of beauty. *Psychological Perspectives*, 50 (1), 31-51.
- Görgün, A. B., Kalıncara, V., Aral, N., Akın, G., Baran, G., & Özkan, Y., (2005). *Yaşlı ve aile ilişkileri: Ankara örneği*. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. Kırmızı Yayınları.
- Gültekin, T. (2020). Gerontolojinin Doğuşu. *Yaşlılık Sosyolojisi*, D. Say Şahin (Ed.). Sonçağ Yayıncılık.
- Gleason, S. (2017). The social construction of old age in the modern West. A literature review, *Undergraduate Journal of Humanistic Studies*, 4, 1-8.
- Haley, W. E. & Zelinski, E. (2007). Progress and challenges in graduate education in gerontology: The U.S. experience. *Gerontology & Geriatric Education*, 27 (3), 11-26. doi: 10.1300/J021v27n03_02.
- İçli, G. (2008). Yaşlılar ve yetişkin çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1, 29-38.
- İpek, M. (2019). Hayatın yok yerinde yaşlılık: neoliberalizmin yaşlıları. *Birikim Dergisi*, 362-363, 55-61.
- Kahraman, B., Uğur, T. D., Girgin, D., & Koçak, A. B. (2021). Covid-19 döneminde yaşlı olmak: 65 yaş ve üzeri bireylerin pandemi sürecinde yaşadığı sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 39(1), 124-143.
- Karakaş, S. (2012). Yaşlanmanın anatomisi. *Turkish Family Physician*, 3(1), 23-29.
- Kalıncara, V. (2016). *Temel gerontoloji: Yaşlılık bilimi*. Nobel Akademik Yayıncılık, 3.
- Kurtkapan, H. (2020). Y kuşağı gençliğinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumları: Nevşehir örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 13(1), 48-55, <https://doi.org/10.46414/yasad.691177>
- Morgan, L. A. & Kunkel, S. (2007). *Aging: Society and the life course*. Springer, 3.
- Nazlı, A. (2016). Yaşlanma, birey ve toplum: Yaşlanmaya sosyolojik bakış. *Ege Tıp Dergisi*, 55, 1-5. <https://doi.org/10.19161/etd.344195>
- Okumuş, E. (2011). Bedene müdahalenin sosyolojisi. *Beden sosyolojisi*. K. Canatan (Ed.). Açılımkitap.

- Özbolet, A. (2011). Postmodern dönemde bedenin tüketim temelinde yeniden inşası. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(38), 317-334.
- Özbolet, A. (2016). Beşikten Mezara: Yaşlılığın Sosyolojisi ve Din -Adana Örneği-. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 16 (2), 53-76.
- Özkul, M. & Kalaycı, I. (2015). Türkiye’de yaşlılık çalışmaları. *Sosyoloji Konferansları*, 52 (2), 259-290. <https://doi.org/10.18368/IU/sk.98114>
- Rocha, L. & Terra, N. (2013). Body image in older adults: A review. *Scientia Medica*, 23(4), 255-261.
- Salur, G. (2018). Yaşlılık ve bilişsel süreçler, (Derleyen: Alan Duben). *Yaşlanma ve yaşlılık disiplinlerarası bakış açıları*. A. Duben (Der.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sezer, S. & Aydemir, D. (2019). Fotoğraflarla Desteklenmiş Yaşlılık ve Gündelik Yaşam: Muğla (Menteşe ve Milas) Örneği, *10. Ulusal Yaşlılık Kongresi*.
- Sezgin, D. (2015). Toplumsal cinsiyet perspektifinde sağlık ve tıbbileştirme, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 153-186. <https://doi.org/10.18490/sad.63338>
- Soyuer, F. & Soyuer, A. (2008). Yaşlılık ve fiziksel aktivite. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 15(3), 219-224.
- Schmidt, W. C.(2011)."Medicalization of aging: The upside and the downside"*Marquette Elder's Advisor*. 13(1), 55-88.
- Stambler, I. (2015). Elie Metchnikoff—The founder of longevity science and a founder of modern medicine: In honor of the 170th anniversary. *Russian in Uspekhi Gerontologii*, 28(2), 207–217. [10.1134/S2079057015040219](https://doi.org/10.1134/S2079057015040219)
- Şentürk, Ü. (2018). *Yaşlılık sosyolojisi: Yaşlılığın toplumsal yörengeleri*. Dora Yayıncılık.
- Tezcan, S. & Seçkiner, P. (2012). Türkiye’de Demografik Değişim; Yaşlılık Perspektifi. *Yaşlı Sağlığı*, 1.
- Timurturkan, M. & Demez, G. (2018). Bir Toplumsal İktidar Alanı Olarak Beden ve “Yaşlanan Bedenin” Yeniden İnşası. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 441-456
- Tufan, İ., Kılavuz, A., Özgür, Ö., Ayan, S., Yaşar, F. G. & Engin, B. (2019). Türkiye’de gerontoloji atlası: Yaşlı yoksulluğu ve yalnızlık üzerine bulgular. *Geriatrik Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-7
- Ulus, T. (2020). Kuşaklararası çatışma bağlamında gençlerin yaşlılara eleştirel bakışı: Bir örneklem, sorunlar ve çözüm önerileri. *OPUS- Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 1154-1182. <https://doi.org/10.26466/opus.677142>
- Üçok, A. (2018). *Yaşlılık olgusuna yaşlıların bakış açısı ile sosyolojik bir yaklaşım -Gaziantep’te kamu ve özel huzurevleri örnekleri ile-*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi].
- Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2018, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), Kalkınma Bakanlığı.
- Yertutan, C. (1991). Yaşlılıkta ortaya çıkan fiziksel değişiklikler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1(2), 1-4.

Makale Bilgi Formu

Yazar Onayı: Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: “İnsanın Üçüncü Çağı: Yaşlılık Üzerine Sosyolojik Tartışmalar” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlâllerde “Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)” hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk yazarlara aittir.